

(ע"ב) 'בית המטבחים אין בו משום ריסוקי אברים' – לפי שאין מפילים אותו בפתאומיות אלא מעט מעט, ונועץ צפרניו בקרקע עד שנופל. (רמב"ן).

ומשום כך אין זה דומה לאילים המנגחים זה את זה – כי הזכרים אינם חושבים שחבריהם יפילו, אדרבה, כל אחד מתחזק להפיל את חברו ולפיכך כשחברו מפילו – פתאום הוא מפילו, ואין לו שהות לנועץ צפרניו, אבל שוורים בבית המטבחים, כשמרגישים שבני אדם רוצים להפילם כבר יודעים שסופם לנפול ולכן משעה ראשונה מתגונן ונועץ צפרניו עד שמגיע לארץ. (עפ"י בית יוסף – נח)

'דעביד ביזרי – כיון דאיכא ביה קטרי, חיישינן' – נראה לפרש שהקשרים שבקנה השיבולת, בתחילתם הם רכים אבל כאשר גדלו הזרעונים ('ביזרי') בשיבולת, בשלב זה כבר נתקשו הקשרים, וחוששים שפצעו. (רש"ש)

דף נב

'חמיצ' – אפונים, חמוס. 'חפצי' – עפצים, בלוט. (עפ"י הערוך. ורש"י פרש חפצי – מין קטנית. וע"ע שו"ת דובב משרים ח"ב ב).

'כי פליגי בתרי גפי, מאן דאסר אמר לך היכי ניקום ומאן דשרי...' – משמע מדברי הראשונים ושאר פוסקים, שאין חילוק מהותי בין נפולה בבהמה לעוף, אלא שבעוף אין הדבר מצוי, כיון שלרוב בשעת נפילתו הוא משתמש בכנפיו להאט ולבלום את עצמת הנפילה ולכך אין כאן נפילה האוסרת. וגם אם נפל בשעת שנתו וכדומה, על פי רוב הוא נעמד ומתהלך מיד ושוב אין לחוש בהם, וכדין בהמה שהלכה. ואמנם יש לזוהר מאד בהפלת ארגזים שיש בתוכם עופות. 'ומה שכתב כ"ת מענין נפילת הארגזים דאם אין הרבה עופות בכלובים האלה, יש מקום להקל כיון שיכולים לעופף, ודלא כמו שציידד הגאון דובב משרים בזה – באמת צריך להזוהר בהוראה כזאת, דדברים האלה משתנים מפעם לפעם וכבר ראינו כלובים דחוקים ודחוסים זה על זה ממש, וזה ודאי דומה לנדבוקו שתי אגפיו, ואי אפשר ליתן תורת כל אחד בידו כשהמכשול קרוב, והפלת הכלובים חשש גדול בטריפות דנפולה'. (מתוך שו"ת שבט הלוי ח"ז קטז. במה שכתב בשם הדובב משרים – הנה שם (בח"ג צ) לא כתב בפרוש לאסור בדיעבד, אלא כתב שיש להזוהר ולהזוהר להניח הארגזים בנחת. וע"ע 'כשרות וטרפות בעוף' פרק נח הערה 29).

'מכלל דרב כהנא ורב אסי צלע בלא חוליה אמרי ואמר להו גיסטרא קאמרינו? והאמר עולא בן זכאי אמר נעקרו רוב צד אחד...' – ואין סברה לומר שנחלקו בסברות מרוחקות מן הקצה אל הקצה, שלבן זכאי וריו"ח כשרה ולרב הרי היא נבלה. (עפ"י תורת חיים)

'בוכנא ואסיתא' – עלי ומכתשת. הצלע מתעגל בראשו כמין עלי, והחוליה חקוקה כמין מכתשת בשני צדיה, ושני ראשי הצלעות נכנסים בתוך החקיקים מכאן ומכאן (עפ"י הערוך. וערש"י לעיל מב: ד"ה בוקא). ולא נקטו בפשיטות 'צלע וחוליה' – כי 'אסיתא' אינה כינוי לחוליה בשלמותה אלא למקום השקע בלבד שבו נכנס הצלע, והיינו חצי חוליה. כמדויק בלשון רש"י ור"ף).

'סברי, אם כן מירתח קא רתח, חדא טרפה תרתי מיבעיא?!' – אבל להפך, אם ישאלוהו צלע אחת – לא ירתח על כך שפשוט להם שבשתיים היא טרפה – כי מדרך השואל לשאול תחילה על אחת ואח"כ ישאל על שתיים, אבל כששואל תחילה על שתיים – משמע שבאחת פשוט לו. (תורת חיים. ורש"י ותוס' פרשו באופן אחר).

(ע"ב) 'דרוסת חתול נץ ונמייה – עד שתינקב לחלל' – מרש"י מבואר שאין בהם דין 'דרוסה' אלא הרי זה כשאר קוץ המנקב. ואולם מלשון הרמב"ם (שחיטה ה) והרי"ף נראה שיש בהם דריסה, (וכדויק לשון הברייתא 'דרוסת חתול...') – ולא אמרו 'חתול... אין להם דריסה), אלא שאין דריסתם ממיתה רק כאשר נקבו בחלל. וגם אותם אברים שאינם מטריפים בנקב, כטחול כבד וכליה – אם נקבו ע"י דריסה הרי היא 'דרוסה'. (עפ"י ראשונים כאן; תשב"ץ ח"ב קמט. וכן משמע מלשון הטור – תורת חיים).

דף נג

'ארי שנכנס לבין השוורים ונמצא צפורן בגבו של אחד מהן... איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי – אוקי מילתא אחזקה... אמר אמימר: הלכתא חוששין לספק דרוסה' – מכאן למד הרשב"א (לעיל ט, וכ"ה שיטת ר"י) שכל ספק-טרפות להחמיר. ואולם התוס' (מג: ד"ה קסבר; יבמות ל:) סוברים שספק טרפה לקולא, כיון שסתם בהמה עומדת בחזקת התר עד שיוודע להפך, אלא כאן אין הספק שקול, לפי שיש יותר לתלות בדריסת ארי מתחיבת צפורן שבכותל.

ויש מי שבאר טעם אחר; כיון שידענו שנכנס ארי, שוב יצאה הבהמה מחזקת התר, שכבר עלולה ומזומנת להידרס, וכעין ריאה שנימוקה, שחוששין שמא נימוקו הסמפונות ואין מעמידים על החזקה, לפי שכבר החלה הריעותא. (עפ"י זכר יצחק יג,ג. וראה עוד במחלוקת הפוסקים בספק-טרפה – במובא לעיל מט.) לרמב"ם (שחיטה ה,ג) שיטה אחרת בענין; לדבריו יש חילוק בין שאר טרפות שהן מותרות בספק לפי שאינן מפורשת בתורה, ובין דרוסה, שכיון שמפורשת בכתוב – ספיקה חמור (להלכה דקיימא לן כשמואל שחוששים לספק דרוסה). והראשונים תמחו על כך, שאין להקל בספק בדבר שהוא הלכה-למשה-מסיני, אלא דין תורה הוא, שספקו להחמיר. (ע' רמב"ן בהשגותיו לספר המצוות, שורש ראשון ושני; שו"ת הריב"ש קסג. וע"ע בדברי הרמב"ם שם, במצוה קפא, שהאוכל מבשר טרפה לוקה מכת מרדות. וע"ע תשב"ץ ח"א פז; דברי אמת – 'בענין לאוין' עט ע"ג).

וב'מגיד משנה' באר דברי הרמב"ם, שודאי בספק הרגיל אין להקל בשאר טרפות יותר מדרוסה, שהלכה-למשה-מסיני ספקה להחמיר כמו שאר ספקא-דאוריתא, אלא כוונת הרמב"ם בספק שמן הדין יש לתלות בהתר, כגון ריאה שנמצא בה נקב לאחר שחיטה, שיש לתלות במשמוש יד הטבח (מט.) – בכגון זה מחמירים בדריסה, שאע"פ שיש לתלות בצפורן שבכותל – החמירו חכמים לענין דריסה היות והיא מפורשת בכתוב. וע"ע בחדושי הנצי"ב כאן.

– משמע, דוקא כשנמצאת צפורן, אבל הכניסה לבדה אינה אוסרת את השוורים. ונחלקו הרשב"א והר"ן בטעמו של דבר; דעת הר"ן שזה רק לדעת רב הסובר ספק דרוסה – מותר, אבל לשמואל – חוששים אף בכניסת הדורס ללא מציאת צפורן. ועוד, מדובר כאן בששותקים, ולכן ללא צפורן אין חוששים, כמו שמבואר בסמוך, שלא חששו אלא כשהם צווחים.